

לאורו

בעזרת ד'

גליון 32
בחוקותי, ה'תשע"ח

יום ירושלים

עיונים לאור תורתו של מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

קדושת ירושלים
הרב אורי שרקי

הוא - עדין שואגו
הרב יצחק חי זאגא

'יום העלייה'
הרב יוחנן פריד

ג"ל עיני ואביטה
הרב חיים אירם

בין שמואל הנביא לירושלים
הרב יגאל שפרן

היחס לקדושת מקום המקדש
הרב שלמה לוי

מאמר "ירושלים" של הרב קוק
בביאור הרב י"ל אשכנזי (מניטו)
אלדד פרי

"ברוך ד', עבר עלינו יום אתמול כ"ח אייר, זה היום הגדול אשר בו זיכנו צור ישראל ב"ה לכוא לארץ חמדתו ולראות בעינינו התחלת צמיחת קרן ישעו לעם קדשו... בטח גם אתה מחמדי נזכרת מזה..."

מתוך מכתב הראי"ה קוק לבנו הרצי"ה,
לכבוד יום עלייתם לארץ ישראל בתאריך כ"ח אייר...
(אגרות הראיה ב, תרפז)

'ג"ל עיני ואביטה' נפלאות מתורתך' (בעקבות 'לג בעומר')

הרב חיים אירם

'ערך המדרגות של העניינים הנקראים בשם 'נסתרות' הולך הוא ומשתנה על פי הפרסומים שהרעיונות הכמוסים הולכים ומתפשטים...' (אגרות הראיה קוק זצ"ל חלק ב, סט)

הסוד והנסתר הולכים ונחשפים מבעד לכיסוי החכמה והמדע הנגלים לפי ערך התלמידים, והתקופה.

על כלל התייחסותו של מרן הרב זצ"ל לפנימיות התורה וסודותיה וחיוב לימודה, כבר הרחיב עד מאוד בני שיח' ר' חגי אירם נ"י בספרו 'הבן אור'.

אורו של רשב"י נצרך במיוחד בדורות הפדות והתחיה, דווקא מתוך מצוקתם קשייהם ופליאת ההתרחשות הנגלית לעיני כל מתבונן בתולדות האומה הארץ והמדינה, ובחיי בניה ומנהיגיה:

'להפנות את הלבבות ולהעסיק את המוחות במחשבות נאצלות, שמקורן ברזי תורה, נעשה בדור האחרון הכרח גמור לקיום היהדות . וירידה זו בעצמה, שהביאה את הכרח ההשתמשות באמצעי נשגב זה, היא העלייה' (ערפלי טהר, סה)

הכרח זה בא הן מחמת הצורך בהסברת פליאת התקופה ומחוללי המאורעות שהם בפעמים רבות בחינת 'טב מלגו וביש מלכר' בכלל הקשור לנגלות התורה ומצוותיה, והן מחמת חיוב פעולות גדולות שיש לעשות בעת התחיה, המחייבות השכלה מיוחדת של גדלות ראייה וחזון על פי חלק הפנימי שבתורה.

המשך המאמר בעמוד 14

מהלך ההיסטוריה של אומתנו מאיר את ימי שמחת ההתעלות שתחילתם ממחרת חג הפסח עד לחג השבועות - יום מתן תורה - באור שונה.

סיום מרד בר כוכבא עם מיתת תלמידי רבי עקיבא ב'אותו הפרק', שינו את אופיים הגלוי בצמצום שמחת הנישואין ובאיסור תגלחת ועוד, והושכתה שמחתם המקורית של 'ימי הספירה'.

התעלותנו אל ימי מתן תורתנו נפגמים בזוכרנו את חורבן המרכז התורני בהנהגת רבי עקיבא, שהיה עמוד התורה שבעל פה בדורות התנאים. חיסרון שפע תורתו עם מיתת תלמידיו מיעט את התגלותה של תורה שבעל פה ואת פעימתה בלב חיי האומה.

מתוך החורבן הצמיח רבי עקיבא תלמידים שהפכו לגדולי התנאים. כל אחד מהם זורח ומאיר את חיי האומה בהנהגות מיוחדות ואופייניות לתקופתו. ונראה כי בכל אחד מהם יש הופעה אחת משלל הופעותיו של רבי עקיבא בעצמו.

בל"ג בעומר מאירות נשמותיהם של רבי עקיבא ותלמידו רבי שמעון בר יוחאי. מיוחד הוא רשב"י בקישורו אל פנימיות התורה, אל סודה ונשמתה. כרבי עקיבא שחדר בראייתו עד לעימקי תקופתו יתר על חכמי דורו, פוקח הוא עיני הלומדים לראות את זרמי התוך של המציאות.

'סתרי התורה'

מה הם 'סתרי תורה'? הדבר תלוי באיזו תקופה. כותב מרן הרב זצ"ל:

הגיליון מוקדש לע"נ

ר' אברהם בן פריחה ז"ל • ר' יוסף בן תמו ז"ל • ר' יעיש בן אסתר ז"ל • ר' אברהם בן לאה ז"ל

בין שמואל הנביא לירושלים

הרב יגאל שפרן

שער יפו, העיר העתיקה

של קודש, מה טעם במבדיל עצמו היוצא מן הקודש, בכואו להזכיר את הקודש לאנשים שכולם קודש? זו - שכולה תכלת לא תפטור עצמה? הרי אין זו אלא התנשאות - מדוע תתנשא!?

שאלותיו של קורח

על בסיס אותו עיקרון יש להבין גם את השאלה האחרת במדרש:

”אמר לו קורח למשה רבינו: בית שמלא ספרים מהו שיהא פטור מן המזוזה? אמר לו משה חייב במזוזה, אמר לו קורח וכו’.

גם כאן, בכוון הבית, חוזרת השאלה: מה צורך יש בחריג, העומד על הפתח? בבית שכולו קודש מה טעם יש בשגריר של קדושה על הפתח? המזוזה - בשעה שהיא גם חלק מן החוץ, מה צורך בה במקום שהוא מלא ספרים, מלא תוכן, מלא פנימיות, ובמילים אחרות מלא קדושה!?

משל הטלית ומשל הבית משל אחד הם ובנויים על אותו יסוד: בשניהם שרוי האדם, אפוף, חבוק ונתון בתוכיותם, בטלית - בנגיעת הבשר לאדם, ובבית - קירות הבית במרחק מהתוך, מהאדם, כבגד עליון לבגד שהוא עצמו, והאדם שרוי בתוך שניהם. והרי הם בדרך של עילוי, זה מעל זה.

וכשמשה אומר ”חייבתו” קובע הוא הלכה לא רק בענייני ציצית ומזוזה אלא אף במערכת הכללית של ההוויה האנושית: **אין מימד בו אין צורך ב’רם ונישא’.** **גם כאשר כולם אנן קדושים, גם בקודש, צריך את קודש הקדושים,** כי כל מרחב צריך למהות, שתבטא את הקודש. גם הקהילה החשובה ביותר חייבת ברב, אין מקום שיכול אדם להיות שרוי בתוכו ולא יהא בו יסוד של תכלת, של מזוזה, של מי שהוא חלק מהכלל ועם זאת יוצא מהכלל. **כן בעולם, כך בשנה וכן בנפש.**

המעין במזמורי התהילים העוסקים בשבחה של ירושלים ימצא עובדה מעניינת. רבים מהמזמורים המושרים לכבודה של העיר - נישאים בפיהם של **’בני קרח’.** דווקא **’בני קרח’** - הם החפצים ביקרה של ירושלים (פ). יפת הנוף, משוש תבל (מח). הנכספים לחצרות ירושלים (פ) ודווקא אלו - הרואים בירושלים, עין בעין, הוד ורוממות, קריית אלוקים ומלך רב (מה). מה להם דווקא ולירושלים?

’בני קרח’ ושבחי ירושלים

התשובה חבויה במעשה אבותיהם. שהרי בשעה שקורח ועדתו באו אלו להיקהל על משה ועל אהרן, **לא באו כדי להתמנות במקומם - אלא כדי לבטל את עצם הצורך בהנהגה באו, לבטל את היוצא מן הכלל, הנבדל ממנו.** (במדבר טו, ג)

וכן ברש"י (ע"פ מדרש תנחומא):

”עמד וכינס ר"נ (250) ראשי סנהדראות והלבישן טלית שכולה תכלת באו ועמדו לפני משה אמרו לו: טלית שכולה של תכלת - חייבת בציצית או פטורה? אמר להן חייבת! התחילו לשחק עליו: אפשר טלית של מין אחר - חוט אחד של תכלת פטורה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה!?”

הרעיון הגלום בקניטור זה הוא בפסוק **”כולם קדושים- ומדוע תתנשאו?”** המועתק לתחום הלבוש המקיף את האדם שבתוכו. קורח בא לשלול את עצם הצורך ביוצא מן הכלל. כאילו אומר: אמנם יש צורך בפטיל שיזכיר לאדם את הקודש, ובדרך כלל יש צורך בחוט שאינו ממין הלבוש, שהוא אמנם חלק מן הלבוש אך נבדל הימנו, אך כל זה רק במקום שאין הכלל כולו תכלת. קורח מכיר בצורך בהנהגה נישאה, עליונה, נבדלת, המעוררת ומדרבנת את הבריות ליתן ליבם אל המרומם. אך זאת רק במקום ש’היריעה הגדולה’, היא מ’חוט אחר’, שאינה יריעת קודש. אבל במקום

‘ובני קורח לא מתו’

“ובני קרח לא מתו” (במדבר בן, יא). הם הבינו את העיקרון הזה. בתחילה חברו עם אביהם אך עם הנפילה אל מעבה האדמה, כטלית וכבית... תפסו והבינו את יסוד הרוממות של פרט אחד שבתוך הכלל! גם האדם שמעפר בא ואל עפר ישוב, אין הוא הופך שוב אך לעפר. אלא הוא נבדל, אדם! גם בתוך העפר. בני קרח - מצויים לפי חז"ל בתוך הקלחת הגיהנומית של קרח ועדתו אך לא במעמקה כי אם בדיוטא עליונה יותר, ומשם אומרים שירתם, תנא משום רבנו אמרו:

“מקום נתבצר להם בגיהנם - וישבו עליו ואמרו שירה”
(סנהדרין קיא,א).

ומה היא שירתם? כולה מתמצתת במשפט אחד:
“משה אמת ותורתו אמת”!

סיפור מופלא בגמרא:

“אמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה קאזלינא באורחא, אמר לי ההוא טייעא: תא ואחוי לך בלועי דקורח. אזיל חזא תרי בזעי דהוה קא נפק קוטרא מנייהו. ..אמר לי: מה שמעת? ושמעית דהוה קאמרי הכי: “משה אמת ותורתו אמת - והן בדאין!” (ע”פ סנהדרין, שם).

היכן הם שירי “משה אמת” שאת הד קולם שומע רבה בר חנה? **הוי אומר: בשירי ‘בני קורח’ שבתהילים על ירושלים, שהיא הבירה, עיר הקודש, גם אם הארץ כולה קדושה, בעשר דרגות של קדושה - זו למעלה מזו** (משנה כלים א, ו).

בני קרח אומרים, אנו היודעים יותר מכל עד כמה יש צורך בעיר שתבטא תמיד את יסוד הקודש, שתנהיג, עיר שהיא ‘התכלת’ והמזוזה של הארץ כולה. מהמזוזה והציצית ממשיכים בני קורח את היסוד עד כלל מרחב המקום, ולכן דווקא הם, חפצים לדבר נכבדות בירושלים, לדבר נכבדות בלבו של הלב.

אסף - סב זקנו של שמואל

בין פרקי התהילים מצאנו עוד אישיות השרה באופן מודגש לירושלים ושמה - **אסף**.

מי הוא אותו אסף הכואב את חילול כבודה של ירושלים (תהילים עט)? **אסף - הוא סבו זקנו של שמואל הנביא!**

מחד - הוא מבני קרח ומצד אחר - הוא סבו לבני שמואל, הוא חוליית התווך שבין שמואל הלוי לבני קרח.

וכאשר רבי יוחנן מחזר אחר כל המקרא ומחפש את

מקור השם **תחו ממשפחת קורח** הוא מוצא אותו אצל **אסף!** הוא אסף שצאצאיו שרו את שירת הלויים בבית ד’ ומכוחו שרו: שמואל, אלקנה, אסף, אלקנה, קרח, אסף. כולם משפחה אחת, מבני קרח עד שמואל. הכל עניין אחד (דבה”י א,ו).

“ויהי איש אחד מן הרמתים צופים - אחד ממאתים צופים שנתנבאו להם לישראל. רב שמואל בר נחמני אמר: אדם הבא משתי רמות שצופות זו את זו. רבי חנין אמר: אדם הבא מבני אדם שעומדין ברומו של עולם, ומאן נינהו בני קרח” (מגילה יד, א).

הגמרא רואה צורך להדגיש כי “מן הרמתים צופים” אינו רק ציון פיזי אלא גם תאור מקורו של שמואל בבני קרח, באותם העומדים במקום שנתבצר להם בגיהנם **ושירים משם את שירת ‘משה אמת’, שירת ירושלים!**

שמואל איפוא הוא ירושלמי במהותו, בשירת חייו, בכל ישותו.

שמואל הוא התמצית, המסקנה, של ההבנה למעלתה של בירה, לעניינה הפנימי של ירושלים, להזכיר את הקודש, להאציל מעוצמתו אל המרחב, לעורר את הקודש המצוי בכל, כעין מגנט רוחני, לרוממה ולהדרה מכח הקודש העליון המרוכז בה. שמואל הוא גם החותר ועונה לשאלה היכן להציב את התווך, את הנס, למקם את קודש הקודשים של כל הקודש? ולכן דווקא הוא מוסר המגילה לדוד.

“דרש רבא: מאי דכתיב וילך דוד ושמואל וישבו בניית ברמה? שהיו יושבין ברמה ועוסקין בנויו של עולם” (יבחים ד, ב). וברש”י (שם): **למצוא מקום (!) לבית הבחירה מן התורה”**.

הוא שאמרו הקדמונים שבים שחרבה שילה נבחרה ירושלים אחריה למקום המקדש. וזהו שאמרו חז”ל בגמרא (קדושין עב, ב). כי עד שלא ככתה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל. **עלי - הוא סמל המשכן הנווד והיכול לעמוד בכל מקום, ושמואל לעומתו - הוא הסמל של המקום הנבחר מתוך כל המקומות, הנעלה מתוך הקודש.**

כ”ח באייר - יומא דשמואל’

מה טבעי איפוא יותר מכך ש’**האי יומא דקא גרים**’, זה היום עשה ד’, יום כ”ח באייר, מקדמא דנא הוא יומא דהילולא דשמואל הנביא? הייתכן אחרת?! יומו של שמואל - יהא יומא של ירושלים!

וכך כותב **רבינו עובדיה מברטנורא ז”ל** ביומנו בשנת רמ”ט שאז עלה לירושלים והיה בה ה’ראשון לציון’:

היחס לקדושת מקום המקדש ואיסור הכניסה אליו

ליקוט וסכום תשובת
מֶרַן הַרְאִי"ה קוֹק זצ"ל
(משפט כהן סימן צו)

הרב שלמה לוי

בדרך ההוראה הכבושה בישראל - נחשב כל דבר, שנשאר בלא הכרעה בדורות הקדמונים, ביחוד בדבר, שלדעת האוסרים הוא איסור דאורייתא וודאי, ובפרט איסור חמור של חיוב כרת - לספק גמור, ששום אדם אינו רשאי להקל בו, אפילו כאשר לא היה חומר האיסור ידוע ומתפשט בישראל.

ובפרט בנידון דידן, שכמה וכמה דורות עברו, שנמסרה לנו הקבלה הקבועה, שמחזיקים בדעת האוסרים, ויראים וחרדים הם כל עדת ישראל להיכנס אל מקום המקדש מפני הטומאה, הרי בוודאי שאין זה מן המידה כלל, לקום עכשיו, בזמן הזה, ולומר, שנמצאה ההכרעה להקל בזה ולא היה עולה על הדעת, שאיזה בן תורה, יהיה מי שיהיה, יעשה כזאת!

אבל מאחר שלא פיללנו להגיע לכך, שיש מתפארים להכריע כדעת הראב"ד, וכתנאים הסוברים שקדושה ראשונה של המקדש לא קידשה לעתיד לבוא, ולפי דעה זו, שגם היא אינה נכונה, ואם יוכרע כך, שוב הותר הדבר להיכנס למקום המקדש לכל ערל ולכל טמא בלא שום מעצור, מצד דין תורתנו הקדושה, מוכרחים אנחנו לברר בפרטיות את הצדדים השונים של כל מציאות אפשרות ההכרעה בהלכה חמורה זו.

קדושת המקדש

ענין מיוחד יש למושג 'קדושת מקום המקדש', שאינו כן בשאר מיני קדושות הגוף. זאת, משום שישנן כאן שתי קדושות המורכבות זו בזו: **'קדושת המקום'** (מקום המקדש, הר הבית)

מ'פשוטות המקראות' משמע - שקדושת המקדש וירושלים קיימת לעולם.

אילו היה בידינו להכריע בין החולקים, אם קדושת ציון וירושלים, וביחוד קדושת בית חיינו, 'כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו', קידשה או לא קידשה לעתיד לבוא, צריכים אנו לדון בתחילה כיצד נוטה הדבר מתוך פסוקי התורה שבכתב, והמסקנה העולה מתוך הדברים היא להחליט, כי נצחיות הקדושה של מקום המקדש קדושה - בקדושת עולמים.

המשנה במסכת מגילה מבארת את הכתוב **"וְנָתַתִּי אֶת עֲרִיכְךָ חֶרֶבָה וְהַשִּׁימוֹתִי אֶת מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא אֶרְיֵחַ בְּרִיחַ נִיחֲחֶכֶם"** בהתייחסות לבתי כנסיות: **"נאמר והשימותי את מקדשיכם - קדושתן אף כשהן שוממין"**.

ומה צודקים ומתאימים הם דברי הרמב"ם, שהביא מקרא זה לראיה, שקדושת המקדש וקדושת ירושלים התלויה בו לעולם קיימת, שכן פסוק זה מלמד כי הגם שהבניין הפיסי חרב - קדושת המקום אינה מתבטלת. חז"ל ביארו זאת גם ביחס לבית כנסת שחרב, אבל עיקר הכתוב הזה על בית המקדש נאמר, כששלמה המלך הקדיש את הבית לעולם, היינו ממש קדושת עולם, שאינה נפקעת בחורבנו.

אמנם, באמת אין לנו כלל ענין (יכולת) הכרעה בין ההרים הגדולים, בין התנאים והאמוראים, ובין רבותינו הראשונים, ביחוד בין הרמב"ם, לשיטת הראב"ד, בדין זה של קדושה ראשונה ושניה של המקדש, אם קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא או לא קדשה לעתיד לבוא: שהרי

בו כרת, דמשמע דאיסורא איכא, ואפילו איסור דאורייתא משמע, אלא שבא למעט, שכרת אין כאן, משום ביטול קדושת המחיצות שאין כאן מקדש ד', וגבי כרת כתיב 'כי את מקדש ד' טמא ונכרתה הנפש ההיא מעמיה'.

שיטת הרמב"ם הלכה למעשה

כאשר נדקדק דברים מיסוד ההלכה, נראה בוודאות הד, שהדרך הכבושה והפשוטה היא לפסוק להלכה ולמעשה, שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא, לגבי קדושת המקדש וירושלים.

וכן הדבר ביסוד הטעמתו של הרמב"ם, שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטילה, כוונתו היא משום כבוד השכינה, כי מכיון שפעם אחת חל כבוד ד' על מקום המקדש, שיחד אותו שיהיה שמו הגדול נקרא על הבית הזה לעולם, אי אפשר שיתבטל ויצא אי פעם מקדושתו, כי כבוד זה הוא לשם שמים, שנקרא על הבית הגדול והקדוש לעולמי עולמים, וזה - אי אפשר להיות בטל, ושמו הגדול לעולם נקרא על הבית הגדול הזה גם בחורבנו, 'כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו'.

לכן - לדינא, הלכה למעשה, קיימא לן דגם בזמן הזה יש חיוב כרת במזיד וחסאת בשוגג לנכנס בזמן הזה בטומאה למקום המקדש **וסברת הרמב"ם היא יתד שלא תמוט לעולם!**

....ואז תצא מציון תשועה לכל אפסי ארץ, ויתגלו לנו כל המקורות של הטהרה הגמורה, ולא תהיה אז שום מניעה בעולם מצד כל מכשירי הטהרה והקדושה, וכל מכשירי החכמה והבינה והקדושה והנבואה הנדרשים לבניין בית אלהינו בכל יפעת קדושתו...

ועד אז כל ישראל חברים יתאגדו לאגודה אחת לכוון את לבם לאביהם שבשמים, בלא פרץ ובלא יוצאת, בלא שום הריסות גדר ובלא שום חשש איסור של חילול הקודש וטומאת מקדש וקדשיו, כי אם ביראת ד' טהורה ובאמונת אומן בדבר ד' הנאמן לעד, וברוח קדושה וטהרה ובחיי נועם ושלום רב לכל עם ד' הגוי כולו, העומד להושע בקרוב, בימין ד' רוממה העושה חיל, תשועת עולמים. (משפט כהן סימן צו)

ו'קדושת המחיצות' (הבניין עצמו). לכתחילה - אין כל ציור של זו בלא זו! שהרי הבניין עצמו בלא המקום הנבחר על פי ד' לא חלה עליו קדושת בית עולמים, וכן המקום - בלא הבניין לא חלה עליו הקדושה.

לכן, לשעתו ודאי היה צורך בשני העניינים, **המקום והבניין**, אלא שבזה נחלקו תנאי: אם קדושה ראשונה, שקדשה לשעתה, על ידי צירוף הבניין אל המקום, הרי שאז בשעת הבניין ובזמן עמידתם של שני חלקי הקדושה ביחד, קדשה גם לעתיד לבוא, שהומשכה הקדושה הזאת גם כשחרב הבניין ונתבטלו המחיצות, דהיינו שהתנאי של צורך המחיצות אל הבניין היה רק לשעתו, אבל אחר כך קדשה לעתיד לבוא גם בלא הבניין, או שמא, קדשה לשעתה דווקא עם הבניין ולא קידשה לעתיד לבוא, שהרי אין ציור של קדושת המקום בלא קדושת הבניין.

אם קדושת הבניין הייתה צריכה רק לשעתה, שלא היה אפשר לקדושה לחול על המקום בלא בניין, ומכל מקום אחרי שכבר חלה הקדושה על ידי צירוף הבניין אל המקום אין הבניין עצמו נושא את הקדושה, עד שנאמר שהקדושה מתבטלת בביטול הבניין, או שמא הקדושה היא דווקא צריכה גם לקיומה אל הבניין כשם שהייתה צריכה לו לשעתה, כשהתחילה לחול,

ולכן למסקנה - לא קדשה לעתיד לבוא. הראב"ד בדבריו ביחס לעזרא שידע שעתיד בית המקדש לעתיד לבוא להתקדש בקדושת עולמים לא התכוון להמשיך את הקדושה של המחיצות אחר שנתבטלו בחורבן בית שני, דווקא לעניין שלא תהיה הקדושה בכל שלמותה לחיוב כרת, אבל על כל פנים **נשארה הקדושה לאיסור לאו ועשה**. היינו, שעל ידי כך - החלק האחד של מקום המקדש - נשאר בו חלק של הקדושה הראשונה, ולכן אמר הראב"ד רק שחיוב הכרת נפקע ע"י החורבן, אבל לא איסור הכניסה להר הבית.

לפיכך, מסקנה פשוטה היא, שלא עלתה מעולם על דעתו של הראב"ד לומר, שבזמן הזה אין שום איסור להיכנס בטומאה למקום המקדש, ואפילו איסור דרבנן, שהרי אם היה מתכוון להשמיענו היתר גמור לא היה סותם את דבריו לומר אין

מאמר "ירושלים" של הרב קוק

מתוך ביאורו של
הרב יהודה ליאון
אשכנזי זצ"ל (מניטו)

אלדד פרי

'ריקוד דגלים' ביום ירושלים

אינם מאוחדים, הרי שיש כאן שלושה נתיבים נפרדים לקיום היהודי. ואם הם באמת מופרדים ונפרדים זה מזה רבה הסכנה שהם ילחמו האחד בזולתו, משום שבמאמץ להגדיר לעצמו זהות אוטונומית הנפרדת באופן מלאכותי מן האחרים, כל אחד מהם מצייר ציור קריקטורי של האחר. למרות שבשורשם, שלושתם מהות אחת, כשהם מתפרדים זה מזה הם אינם רק נלחמים האחד בשני, אלא אף מגלים את חוסר האותנטיות שלהם-עצמם.

האחדות - במישור הלאומי

ניתוח סוציולוגי, ולו שטחי, של פנומן האחדות בחברות בנות זמננו, מראה בבירור כי האחדות באה לידי ביטוי ברמת החברה, דהיינו במישור הלאומי, בעוד גורמי המחלוקת והשינויים המהותיים המביאים עד לידי פילוג נמצאים ברמת הקהילות, דהיינו במישור הרוחני. בני האדם מתאחדים כחברה למען אינטרסים שונים, בעוד הם יוצרים קהילות לצורך מימוש אידיאלים. יתכן שבימי קדם התופעות בחברות האנושיות כולן היו בדיוק הפוכות, ולמעשה, הדבר נראה כאילו החברה בישראל שמרה על מודל קדום של קיום חברה: דהיינו אחדות ברמת הקהילות, מסביב לאידיאלים, ברמה הרוחנית, בעוד ברמה הלאומית שורר הפילוג. זוהי בעיית השבטיות: למראית עין, כל שבט בישראל יכול להיות "עם ישראל לעצמו". עם ישראל מקבל תכונה ייחודית זו דווקא מן הפזורה האנושית.

הרב מציין כי על פי התנ"ך שלושה כוחות עיקריים פועלים בירושלים למימוש אחדות: הקדושה, הגבורה, וכאשר שתיהן פועלות במשותף, אף הנבואה.

לקראת "יום ירושלים" תשמ"ה בפאריז, בחודש אייר (מאי 1985), נושא הרב יהודה ליאון אשכנזי (מניטו) הרצאה מקיפה על 'ירושלים במשנת הרב קוק'.

בדבריו, הוא מעמיק ומבאר את מאמרו של הרב "ירושלים" שנתפרסם בעתון "העולם" בשנת תרע"ד (מאמרי הראיה ב, עמ' 298) ולהלן קטעים עיקריים ממנה:

"בשנת תרע"ד (1915) (מאמרי הראיה, ב) כותב מרן הרב קוק זצ"ל מאמר על המשמעות הראויה של ירושלים, בהתייחס לעניין אחדות האומה. בזמן כתיבת המאמר, טרם צצו הבעיות הסוציולוגיות הקונקרטיות של קיבוץ הגלויות, או כפי שראוי לכנותן במשמעותן התנ"כית, "קיבוץ שבטי ישראל". למעשה, לא קיים יותר ייחוס על-פי שבטים, ולכאורה זהו המצב מאז ימי גלות בית ראשון שהיא הגלות השניה (בהיותה של גלות מצרים הגלות הראשונה).

ובכל זאת, בעת החדשה, קיים משהו דומה: הקהילות, או ה"עדות" היוצרות אחרי אלפיים שנה פסיפס אנושי ותרבותי, בעל מאות גוונים שונים בתכלית, ומנסות לכנות מחדש את אחדות האומה העברית, בתוך כור ההיתוך של החברה הישראלית. זהו האתגר שהרב קוק הציב לעצמו, במשנתו באופן כללי, ובמיוחד במה שקשור לירושלים.

הרב מבליט יסוד מוסד המציין את שלושת המימדים של הזהות הישראלית: תורת ישראל, ארץ ישראל, עם ישראל. רק אחדותן המוחלטת של האומה, הארץ והתורה מאשרת את האותנטיות של אחדות ישראל.

לדעתו, דווקא בירושלים מתקיימת הסגולה לאיחודם של שלושת המימדים האלה. כל עוד

הקדושה, ע"פ התורה, היא איחוד כל הכוחות והערכים. ייעודם של כל אומה, כל מסורת, כל שיטה, ובמידה מסוימת אפילו כל דת, הוא להבליט באופן ספציפי מידה מסוימת, ערך מסוים. תורת ישראל שונה מכך: מגמתה אחדות המידות יעקב גורדין ז"ל ביסס מישנה זאת על יסוד דבריו של אליהו בן-אמוזג בספרו "ישראל והאנושות": "לכל אומה יש פנינה משלה; ישראל היא החוט החורז את המחרוזת כולה". אכן, לכל תרבות פנינה משלה, יעוד מיוחד המבליט ערך מסוים ומוגדר ומוכיל להגשמתו. **ישראל הוא היוצא מן הכלל, הוא מבליט את האחדות.**

בגלות- פיצול בין קדושה וגבורה

במאמרו, הרב מזכיר כי **הגלות התחילה לפני כאלפיים שנה, ומאז קיים פיצול בין הקדושה לגבורה**, שני כוחות שהולדתם המשותפת בירושלים, ולאחר מכן התפצלו ומתוך כך ירדו שניהם מגדולתם: זוהי תקופת הגלות של קדושה בהסתר וגבורה בהעלם. על כן, אומר הרב, בנייה של ירושלים משמעו כריתה מחדשת של הברית בין הקדושה לגבורה. די לעבור על האירועים העכשוויים בראשי פרקים כדי להביא אותנו לקריאה מחדשת של המאורעות ההיסטוריים הנוכחיים בישראל, אף אם עדיין קיים עימות בין שתי מידות אלו, שמקורם בירושלים: **קדושה מחד וגבורה מאידך.**

בספר "אורות", מסביר הרב כי קיימים שני סוגי קדושה: **"קדושה כנגד הטבע"**, שביטויה מנוגד לתופעות הטבעיות, ו"**קדושה טבעית**", שמשמעה איחוד כוחות הבריאה.

ייחודה של מסורת ישראל-סבא הוא בתביעה רדיקלית למונותיאזם, כשמסביב השקפות עולם שהן פרי הדואליות. הדואליות הינה השקפת עולם שאינה יכולה לקבל, לחשוב ובדאי לא לחיות אחדות מוחלטת בין אמת למציאות. קבלת אחדות ד' בעולם פירושה הכרזה כי מי שהביא אמת לעולם הוא גם מי שברא את המציאות הטבעית. מנקודת מבט אנושית גרידא, אמת ומציאות הינם שני דברים שונים, נפרדים זה מזה, ולפי התפיסה היוונית העתיקה הם גם לא יפגשו לעולם.

זהו עיקר העיקרים של תפיסת התורה: הקדושה המקורית מתאחדת עם הטבע, ואינה מתנגדת לו. בשלב ראשון, שאף הוא בעל ערך בפני עצמו, הקדושה באה לעולם בפרישה ממנו, ובהתנגדות לנטייה הטבעית. הרב מורה לנו שקיים מימד נוסף של קדושה, עמוקה יותר ונעלה יותר, קדושה שאינה

מכירה במחלוקת שבין הנטייה הטבעית לנטיית האמת. הקדושה הטבעית, אומר הרב, אבדה כאשר איבדנו את המימד של הטבע העברי המקורי שלנו, והפכנו ליהודים בגלות. מאז יצאנו למסע לימודי בן אלפיים שנה של קדושה היכולה לבוא לעולם, רק מנגד למציאות העולם; פירושו של דבר, לעומת הזהות העברית המקורית, הזהות היהודית מכירה בעולם של קדושה רק מתוך סירוב, אי-השלמה עם מציאות העולם הסובב אותה. כל מה ששייך לתבנית הנוף שייך לגויים. ועל כן, אומר הרב, קדושה זו היא "קדושה של אבלות", ולא מקרי הוא שביטויה הם ביטויי אבלות. רק בארץ-ישראל ניתן לאחד מחדש את תבנית נוף העולם עם ערכי הקודש, לנטוש את נופי האבלות, אתרי הפירוד בין הקודש לטבע, ולאחד מחדש קדושה וגבורה.

זה מוביל אותנו לנבואה, והרב מדגיש "הנבואה הא-לוהית". אכן באלפיים שנות גלות, אבדה לנו תופעת הנבואה כפי שהמקרא מציג לנו אותה, דבר ד' לאדם. סקירת היצירה הספרותית הענפה, ויש לומר המרשימה, של מחשבת ישראל בת-זמננו מגלה דילול האופי המיוחד של מה שהרב קורא "הנבואה הא-לוהית", הנבואה העברית הייחודית, שתוכנה הוא דבר ד' אל האדם ולא דבר האדם על ד'; יצירה ספרותית זו נוטה לספח את תכני החכמה הרבנית ובייחוד הנבואה העברית לדילמות הפילוסופיות.

יש כאן שוני מהותי: כשהנביא מדבר הוא מביא את דבר ד' לאדם; כשהפילוסוף מדבר, הוא מביע את מחשבות האדם על ד'. ועל כן יש כאן מעין סיפוח רוחני סיפוח אנושי של תכני ההתגלות הא-לוהית, המוכרת ומאובחנת בתור שכזו על-ידי האנושות כולה (ואפילו כאשר יהודים חדלים מלהאמין בה, הגויים מתמידים באמונה זו). הוונאה זו לא תוכל להתקיים לעולם, וסופה שתיחף.

בירושלים, ומירושלים, מתפתחים יחד שלושת המימדים האלה: כוח הקודש, המעיד על אחדות הבורא, המגלה לעולם את ערכי המוסר, הרוח והדת. כל עוד ההשלוכות של משמעות המונותיאזם העברי טרם מוצו עד תומן, לא נדע מהי הקדושה העברית, קדושה שאין לה ולא כלום עם מושגי הקודש המדמה לעצמו שעליו ללבוש בגדי אבלות, על מנת שידעו שהוא קודש. ומהי אבלות זו? זאת הגלות! בגלות, הנשמה באבל, משום שבאבל הנשמה גולה. ומאבלות זו תוציאנו ירושלים בלבד!

(ותודה להרב ברוך ליאור - על התרגום מצרפתית)

קדושת ירושלים

הרב אורי שרקי

מדרחוב 'חלת שבעה'

מבט שאינה של האני' שלהם. אבל עדיין, ככל שלא יתאמצו, הכול עובר דרך הפריזמה שלהם, דרך הכלי המסוים של האישיות, וזו הגבלה נוראה. בשפתו של לייבניץ' זו מכונה 'מונדה'. המונדות, יחידות המציאות, "אין להן חלונות", אומר לייבניץ. האני' הוא סוג של מונדה - סגורה מכל צד. אי אפשר להיכנס אליה או לצאת ממנה והכול נשפט דרכה.

איך להיפטר מן המגבלות?

ישנן כמה אפשרויות להשתחרר מן המגבלות הללו. האפשרות הרצויה היא באמצעות חיבור לזמן ללא גבולות-זמן; מקום ללא גבולות-מקום; ונפש ללא גבולות-נפש.

לגבי גבולות הנפש, המסוגל לפרוץ אותם - הוא **הכהן הגדול. ביום הכיפורים עושה הכהן הגדול פעולה תמוהה מאוד: הוא מתוודה בשם כל ישראל.** קשה להבין זאת, שהרי הווידי איננו פעולה טכנית אלא נפשית. האדם אינו יכול לבקש ממישהו אחר לאהוב במקומו, וגם לא להתכוון בתפילה או לעשות תשובה במקומו - כל הפעולות הללו צריכות להיעשות על ידי האדם עצמו. לכן תמוה מאוד שהכהן הגדול מתוודה בשם כל ישראל, אלא אם כן נאמר **שליבו הוא לב כל ישראל.**

כלומר הכהן הגדול כולל בהכרה שלו את כל הציבור כולו, כך שבשעה שהוא מתוודה דבר מה מתחולל גם בתוכנו. ישנו תהליך נפשי פנימי של השתנות בכלל ישראל העובר דרך הכהן הגדול, כמו שכתוב: "וְנִשָּׂא אֶהְרֶן אֶת-מִשְׁפַּט בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-לְבוֹ" (שמות כח, ל). כל בני ישראל נמצאים בקרבו.

1. גוטפריד וילהלם פון לייבניץ (1646-1716) מתמטיקאי ופילוסוף גרמני.

גבולות הזמן, המקום והנפש

יש בעולמנו הגבולות, דברים המגבילים אותנו. כבני אדם, בעצמותנו הפנימית, אנו שוחרי חופש, ולכן כל הגבלה מעוררת בנו סוג של כעס או תסכול. שלושה דברים עיקריים מגבילים את האדם בעולמנו:

האחד, הוא המקום. כשהאדם כאן, הוא איננו שם. אי אפשר להיות בשני מקומות בעת ובעונה אחת. כדי להתגבר על מגבלה זו, האדם הלך והגביר, לאורך כל ההיסטוריה, את מהירות התנועה. בימינו - המרחק הגיאוגרפי כמעט ואינו מהווה מגבלה. אמצעי התקשורת והמדיה מאפשרים לנו להימצא בכל מיני מקומות בלי לצאת מהבית. אפשר לצפות באירועים המתרחשים בכל העולם או ליצור קשר עם אנשים בכל רחבי תבל - ובכך יש איזו שייכות למקומות הללו. אבל עדיין, מצד האמת, המקום הוא מגביל, הוא מיצר את צעדיו של האדם.

ההגבלה השנייה היא הזמן. האדם מוכרח לחיות בהווה. הוא אינו יכול 'לחיות אתמול' וגם לא 'מחר'. ספרות המדע הבדיוני העוסקת במסעות בזמן היא ביטוי לרצון לפרוץ את המגבלה המעיקה הזו. בני אדם רוצים לדעת מה היה בעבר, מנסים לנבא מה יהיה בעתיד, וכל זאת משום הרצון להתגבר על מגבלות הזמן.

שתי המגבלות הללו הן מגבלות פיזיקאליות והן קשורות למגבלה שלישית, מעיקה הרבה יותר, והיא מגבלת האני'. מה שלא יהיה, ואיך שלא יהיה האדם תמיד 'הוא ולא מישוהו אחר' וזה דבר נורא. זו הסיבה שאנשים קוראים ספרים או צופים בסרטים. דרך הספרות והמסך הם באים במגע עם הדעות והעולמות הרגשיים של הזולת. כזו כן אנשים גם מדברים זה עם זה ועושים מאמץ להכיר נקודת

אלא בתנאים מסוימים. בזה עוסקת מסכת דמאי.

ההלכה אומרת שבזמן שישראל היו עולים לרגל - "כל ישראל חברים", כלומר מותר לחבר לאכול אצל כולם. לכאורה מה השתנה? וכי עם הארץ נהיה פתאום חבר? אלא דין זה בא לומר שכל ישראל הם תמיד חברים, אבל הדבר מתגלה רק ברגל. כל ימות השנה מי שאינו חבר מופיע כעם הארץ, אבל ברגל מופיעה התכונה החברית שבקרבנו ואז אפשר לאכול אצלו.³ אם כן, יש לירושלים סגולה של חשיפת החירות הפנימית, וממילא חשיפת הפנימיות של הזהות היהודית.

יום כ"ח באייר ע"פ הקבלה

נשאלת השאלה מדוע הניצחון על עמלק היה ביום כ"ח באייר?

כידוע, במלחמה נגד מצרים בני ישראל לא נטלו חלק: "ד' ילחם לכם ואתם תחראו" (שם יד, יז), אבל אחרי ימי ההיטהרות של ספירת העומר שנועדו לשחרר אותם מטומאת מצרים, כשהגיעו ליום כ"ח באייר (מ"ג בעומר) הם כבר צברו מספיק זכויות - ויכלו להילחם.

על פי הקבלה, כל שבוע משבעת השבועות של ספירת העומר שייך לספירה מסוימת. השבוע הראשון מכון כנגד ספירת החסד, השני כנגד הגבורה וכן הלאה: תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות. השבוע השביעי של ספירת העומר הוא כנגד ספירת המלכות, והיום הראשון של שבוע זה, יום כ"ח באייר, שייך לספירת החסד שבמלכות, דהיינו, לתחילת המפגש עם עיר המלכות. כך שעל פי הסדר הקוסמי יש הכרח שההתגברות על עמלק תהיה דווקא ביום הזה.

כ"ח באייר הוא יום קבוע בלוח השנה על פי סדרי האסטרונומיה. כבר בשעה שברא הקב"ה את העולם סידר שיום זה יהיה מסוגל להתגברות ישראל על אויביהם, ובכלל זה לשחרורה של ירושלים מכובשים זרים. ולכן מובן הדבר מדוע חיילי צה"ל מוכרחים היו לפעול את פעולתם בכ"ח באייר.

נציין כי בעבר הקשר בין הספירות ובין השבועות של ספירת העומר לא היה מובן, אבל האמנו למקובלים שקבעו כך. ואולם בדורות האחרונים הדבר התברר:

השבוע הראשון. מידת החסד, היה ברור תמיד. זה השבוע של פסח: "זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר" (ירמיהו ב, ב).

3. ישנה שאלה בהלכה לגבי מוכר זיתים שפתח חבית זיתים ברגל וכינתים יצא החג, האם מותר לאכול את הזיתים הללו? עד כדי כך מדקדקת ההלכה בנושא הזה.

מצאנו גם **זמן העובר את הזמנים, הוא יום הכיפורים.** ביום הכיפורים ניתן להתגבר על מגבלות הזמן - לחזור אחורה בזמן אל מאורעות בעבר ולכפר על החטאים. כשהאדם עושה תשובה הוא מתקן את רצונו, הוא משחזר את רגע החטא, ורצונו - משנה את אופי המעשה: "כי-ביום הזה יכפר עליכם" (ויקרא טז, ז). עיצומו של יום מכפר על מה שהיה.

כמו כן יש מקום, ארץ ישראל, הנקראת בדברי הנביא "ארץ הצבי" - "ובא בארץ הצבי" (דניאל יא, מא). מסבירים חז"ל שיש לצבי עור אלסטי, נמתח. וכך גם ארץ ישראל - אפשר לכלול בתוכה הרבה יותר מכפי שנראה במבט ראשון.

כשנכנסים פנימה יותר אל תוך הארץ, אנו מוצאים ש"מעולם לא אמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים" (אבות פ"ה, מ"ה).² ופנימה יותר בעזרה, אומרת המשנה, "עומדים צפופים ומשתחווים רווחים" (שם), כלומר גבולות המקום מתחילים להתמסמס. ואז נכנסים עוד יותר פנימה לקודש הקודשים, ושם אומרים חז"ל, "הארון אינו מן המידה" (בבא בתרא צט, א). המרחק מקיר לקיר בקודש הקודשים הוא עשרים אמה, והמרחק מן הקיר עד לארון הוא עשר אמות וכך גם מהצד השני. והארון עצמו - "בנס היה עומד" (שם). כלומר כללי הפיזיקה משתנים בקודש הקודשים. זהו מקום ללא גבולות-מקום.

יוצא לפי זה, שכאשר הכהן הגדול (נפש) היה נכנס ביום הכיפורים (זמן) לקודש הקודשים (מקום), עם ישראל היה חוזר לשורש החיים. זו היא אפוא אחת מן האפשרויות להשתחרר מן המגבלות אותן תיארונו.

הסגולה המיוחדת של ירושלים

ישנה אפשרות נוספת להשתחרר מן המגבלות - אף היא קשורה לירושלים. נאמר בתהלים: "ירושלם הבנויה כעיר שחברה-לה יחדו" (קכב, ג). אומרים חז"ל, "עיר שעושה כל ישראל חברים" (ירושלמי חגיגה ב, ו). 'חברים' הוא מושג הלכתי: הפכו של 'חבר' הוא 'עם הארץ'.

כך מובא במסכת דמאי, שהחברה היהודית נחלקת לשני סוגי אנשים: 'חברים' ו'עמי ארצות'. עם הארץ הוא זה שאינו מקפיד על כל דיני טהרה ועל דיני תרומות ומעשרות ולכן אסור לחבר לאכול אצלו,

2. רבי שמעון בן צמח דוראן (המאה ה-15) כותב בשו"ת התשב"ץ, שמגידי אמת סיפרו לו שבירושלים בתקופה הממלוכית, בזמן העלייה לרגל, אלפים רבים היו פוקדים את בית הכנסת 'רבן יוחנן בן זכאי' בעיר העתיקה, והיה מקום לכולם. אם כן, משהו מסוגלת אותם ימים נשאר.

מידת ההוד היא האסתטיקה החיצונית, וזה דבר שמחשיך. יוון, שבאו בשם האסתטיקה, נקראים חושך: שמחשיכים עיניהם של ישראל. האסתטיקה משקרת, ואף על פי כן נקרא בית המקדש "נוי של עולם" (זבחים נד, ב). כלומר יש אפשרות למי שמעמיק - לראות את האור בתוך החושך, וזה מה שעשה רבי שמעון בר יוחאי בספר הזוהר; הוא גילה את ההארה הנסתרת בתוך החשיכה, חשכת הגלות.

השבוע השישי שייך למידת ה**יסוד**. ה"יסוד שביסוד" חל בכ"ו באייר, וזהו יום ההילולא של הרמח"ל, מייסד תורת המוסר בישראל. מרכז המוסר הוא קדושת הברית, ששייכת למידת היסוד של יוסף הצדיק.

השבוע השביעי שייך למידת ה**מלכות**, וכפי שביארנו, היום ששייך לספירת החסד שבמלכות הוא כ"ח באייר - יום ירושלים.

אם כן, זכינו לכך כי דברים אשר היו פעם עניין של אמונה פנימית, הפכו בימינו - להיות גלויים לעיני כל.

השבוע השני, מידת ה**גבורה**, הוא השבוע שבו חל יום השואה ב'גבורה שבגבורה', במידת הדין. זה גם היה השבוע שבו חנו בני ישראל במרה במהלך מסעותיהם במדבר.

השבוע השלישי שייך למידת ה**תפארת**. היסוד שבתפארת הוא יום העצמאות של מדינת ישראל, כדברי הנביא: "הַשְּׁלִיךְ מִשְׁמַיִם אֶרֶץ תִּפְאָרֶת יִשְׂרָאֵל" (איכה ב, א). כשהקמנו את המדינה החזרנו את התפארת למקומה.

השבוע הרביעי שייך למידת ה**נצח**. ב' באייר, ה'נצח שבנצח', חל על פי חוק יום הרצל. זה היום שבו נולד הרצל, מושיעם של ישראל⁴, שמידתו כמידת משה, המושיע הראשון. משה הוא מידת הנצח לפי המקובלים. הגואל הראשון והגואל האחרון, אם כן, שניהם קשורים במידת הנצח.

השבוע החמישי שייך למידת ה**הוד**. ה'הוד שבהוד' הוא יום ל"ג בעומר. בספר בראשית נאמר (א, ג-ד):

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר [חסד] וַיְהִי-אֹר [גבורה]. וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר כִּי-טוֹב [תפארת] וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר [נצח] וּבֵין הַחֹשֶׁךְ [הוד].

4. כלשונם של איצטגניני פרעה, שציינו כי יש חשיבות ליום שבו נולד מושיען של ישראל (עי' רש"י על שמות א, כב).

המשך המאמר של הרב יוחנן פריד מעמ' 15

המיוחד הזה. פרק זמן זה אשר תחילתו בהופעת מרן הרב זצ"ל על אדמת הקודש ביום כ"ח באייר **תרס"ד** - ואשר הלך ונמשך עד אותו היום הנשגב **כ"ח באייר תשכ"ז**, באותם רגעים בלעדדיים-ייחודיים בהם הגיעו הרב צבי יהודה והרב "הנזיר" אל אבני הכותל המערבי בירושלים המשוחררת. אפשר שיש להגדיר תקופת עשרות השנים הללו ולאפיינה במשפט אחד, כגון: **"מעליית מרן לארץ הקודש - עד העלייה להר מרום הרים, מקום מקדשנו."**

תולדותיה של ארצנו, ומהלכי גאולת העם ושיבת ציון שבדורנו, כרוכים ושזורים זה בזה. בהשראתו, בתעופת חזונו ובהליכותיו בקודש ובהשפעתם על כל החיים - ניצבים בהדר גדולתם דמותו ופעליו של מרן הרב זצ"ל, וכולם מקופלים במשפטים ובמילים החקוקים בסלע האבן אשר במרומי הר הזיתים.

היה זה, ביום השישי כ"ח באייר תרס"ד (ערב ש"ק פר' במדבר)

נראה, כי כל תיאור במלים של החוויה הגדולה והמשמעותית הזו, אשר התרחשה באותם רגעי קודש - ייגע אך באפס קצה ובקושי רב יוכל אך לדמיון אותה, לימים יכתוב הרב זצ"ל ביומנו:

"לארץ ישראל הננו באים ולגאולה הננו מייחלים ---לשם החשפת האורה כולה, לשם הזרמת חיי עד ממקור קודש הקודשים"...

ליבו של מרן הרב זצ"ל פעם בהתרגשות עצומה, הוא נשמע מזמור את מילות מזמור התהילים:

"נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות בית ד', ליבי ובשרי ירננו אל א-ל חי"... (פד, ג)

תקצר היריעה בשורות אלו, להרחיב דברים כראוי וכיאות לתיאור ולהבנת פרק הזמן ההיסטורי

והוא - עדיין שואג!

הרב יצחק חי זאגא

שאגת הארי

אמר רבי אליעזר: 'שלוש משמרות היו הלילה, ועל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי, שנאמר: ד' ממרום ישאג ומממעון קדשו יתן קולו, שאוג ישאג על נוהו (ירמיהו כה), וסימן לדבר: משמרה ראשונה - חמור נוער, שניה - כלבים צועקים, שלישית - תינוק יונק משדי אמו, ואשה מספרת עם בעלה'.

מרן הרב זצ"ל מסביר מדוע בחר רבי אליעזר לתאר את הצער האלוקי על חורבן ירושלים ובית המקדש, במשל הארי השואג וכותב:

היו כמה נביאים משארי ערים, אף על פי שרובם היו מירושלם, שעל כן נקראת 'גיא חזיון' (ישעיהו כב), וכל נביא שלא נתפרש שם עירו הוא מירושלם, כדאיתא במדרש איכה (פתיחתא כד). (אגרות הראיה, לט)

ירושלים היא 'גיא חזיון'. מקום השראת השכינה, מקום התגלות הנבואה. בזמן שבית המקדש היה קיים והשכינה שרתה בישראל, היו הלבבות פתוחים לקבלת שפע נשמתית פנימי.

וכך מתואר הדבר בתלמוד הירושלמי:

'אמר ר' יהושע בן לוי, למה נקרא שמה בית שואבה? שמשם שואבים רוח הקודש, על שם ושואבתם מים בששון ממעייני הישועה'. כך זכה יונה הנביא לנבואתו כאמור בגמרא שם, 'יונה בן אמית, מעולי רגלים היה, ונכנס לשמחת בית השואבה ושרת עליו רוח הקודש' (סוכה פ"ה ה"א)

דברי הירושלמי אלו, פותחים לנו פתח להבין כיצד היתה נראית מצות עליה לרגל, בזמן שבית המקדש היה קיים. המקדש נקרא מקום 'רגליו' של הקב"ה. כאמור 'מקום רגלי אכבד'. (ישעיהו ס"ג), עליה לרגל, היא עליה למקום 'רגליו' של הקב"ה, מדרגת הנצח וההוד, שורש יניקת הנביאים. ומצות העליה לרגל, היתה כידוע כדי לראות ולהיראות. הנביא נקרא, 'הרואה'. (שמואל א' ט) ועולי הרגלים, היו עולים מתוך ציפייה לזכות לראות פני ד', איש איש לפי הכנתו. לא היה זה ענין רק לגדולי ישראל

אשר ציפו לנבואה. ההתעלות הורגשה בכל ישראל. אפילו עמי הארץ אשר כל השנה נחשדו על התרומה, התעלו באופן קבוע ברגל, ונעשו נאמנים על התרומה.

חורבן ירושלים ובית המקדש, אינם ענין חיצוני גרידא, אשר יכול להיפתר בבניית כבישים ומחלפים. החורבן בעיקרו הוא סתימה פנימית של אור הנשמה. היהודי אינו יכול להתחבר לעצמותו, לנשמתו. רק שכלו ורגשותיו מתפקדים, מעט תחושה של אדיקות דתית, וזהו.

הקב"ה שואג כארי. הארי שואג מנהמת ליבו, מעודף עוצמה, שאינה מוצאת מקום לביטוייה בחוץ. השאגה שאגת "הלב" האלוקי כביכול. רוח הנבואה האלוקי, ממתין כבר למעלה מאלפיים שנה. "הלב" האלוקי מלא בעוצמות אלוקיות שאין כמותן, ועדיין אינו מוצא לו נביאים. כפי שתיאר זאת מרן הרב, בלשונו הנפלאה:

רוח הנבואה הולך ושט בארץ, מבקש לו מפלט, דורש לו גבורים, מלאי עזוז וקודש'. (אורות הקודש א חכמת הקודש, קלח).

עברו כמאה שנים מאז כתב הרב את השורות האלו. עברו מאות רבות של שנים, מאז אמר ר' אליעזר את דבריו הקדושים. והקב"ה עדיין שואג כארי!

כלבים צועקים

השאלה היא כמובן, מה בידינו לעשות. התשובה מצויה בתכנית הגאולה אשר אותה רמז לנו רבי אליעזר, בתיאור משמרות הלילה.

הלילה הוא הלילה החושך של הגלות. הביטוי 'שלוש משמרות' יכול להתפרש, כלשון הפסוק, 'ואביו שמר את הדבר' (בראשית לזיא) וכדברי רש"י (שם), שהיה יעקב אבינו ממתין ומצפה, מתי יבוא הדבר, מתי יתגשם חלומו של יוסף. שלוש המשמרות, הן שלושה שלבים של המתנה וציפייה, להתקדמותה של הגאולה.

במשמרת הראשונה - חמור נוער. החומריות הישראלית מתנערת ומתעוררת, הולכת ונבנית. מדינת ישראל

..לתכלית השתילה החדשה של כרם בית ישראל, באופן שיהיה אור הנבואה האמיתית חוזר בסגולת האומה, מוכרחים הערכים המורגשים ע"פ צורתם.. אחרי הפסק הנבואה, להיות מתשטשים ע"י כח החוצפא שבעקבתא דמשיחא, ומכח הרקבון הזה, יצא אור חדש ומאיר (חלק א חכמת הקודש, קלה)

החוצפה של עקבתא דמשיחא, אליבא דמרן הרב זצ"ל, נועדה למחוק את הצורה המעוותת שקיבלה יראת שמים בגלות. דוקא על ידי החוצפא המאתגרת, שכשלעצמה אינה רצויה, נתבעת מאיתנו יראת שמים של הבנה פנימית, עמוקה, ליבית, רוח קודשית. יראת שמים ירושלמית.

על סף המשמרת השלישית

אנו עומדים היום על סף המשמרת השלישית, אשר בה תינוק יונק משדי אימו ואשה מספרת עם בעלה. התינוק בדרכם של המקובלים רומז למלכות, יונק משדי אימו היא הבינה. במשמרת השלישית, מתחילה המלכות המעשית, לינוק מן התורה. ואשה מספרת עם בעלה. נשמת כנסת ישראל, שנמשלה לאשה, מתחברת עם הקב"ה, בעלה. זוהי השראת השכינה, שיבת הנבואה בישראל. בידינו לעשות כדי להביא את המשמרת השלישית לצאת אל הפועל בחסד וברחמים. חזאת - כיצד?

כותב מרן הרב זצ"ל:

קול התור נשמע בארצנו והנצנים נראו בארץ, והתביעה של דרישת אור ד', של דרישת גאולה רוחנית עליונה, של נהירה אל ד' ואל טובו, הולכת היא וגדלה. כעת הזמן מחיב להרבות קנין בתורה הפנימית (אורות התחיה ג)

ועוד כותב הרב קובע וקורא:

לטהר את הלבבות ולהעסיק את המוחות במחשבות נאצלות, שמקורן בריזי תורה, נעשה בדור האחרון הכרח גמור לקיום היהדות. (אורות הקודש א, חכמת הקודש קכב)

לימוד אמונה בעמקות! זוהי התרופה לכל הקשיים הרוחניים, והעיוכים שאנו מוצאים על דרך הגאולה. לימוד אמונה עממי בהמון, לכל דורש, בשפה השווה לכל נפש, ולימוד תורה בעמקות עצומה לראויים לכך. לעסוק בתורת מרן הרב זצ"ל, כמסקנה של לימוד כל התורה הפנימית בישראל, לכל דורותיה וגוניה. ללמד אמונה לצעירים ולמבוגרים, בישיבות ומדרשות, בקהילות וברחובות, ובכל אמצעי ההפצה האפשריים. לטהר את הלבבות, להעסיק את המוחות בלימוד אמונה. עד שיכיר כל אחד מישראל ועם ישראל כולו את ערכו. עד שיפתחו הלבבות לקבל את אור ד' הגדול, השואג וממתין ומצפה להתגלות בתוכנו ומש. עד שנזכה לחזור ולהיות ירושלמים אמתיים!

קמה והולכת ומתחזקת. במשמרת השניה - כלבים צועקים. החוצפה כלפי שמים, כלפי תורה ומצוות, גוברת בצעקותיה. מדוע? מה צורך יש בחוצפה זו?

הסתימה הנשמטית שנגרמה בחורבן, גרמה לישראל לזנוח את חלק התורה הפנימי, ולשקוע אך ורק בצד הנגלה של תורה, תוך התעלמות מכל ספרי העיון הפנימיים. כפי שתיאר זאת מרן הרב זצ"ל בספרו 'אדר היקר', (פרק מעט צרי, עמ' טו)

'וכל אותם הספרים הנפלאים מלאי העניין, שכל כך התעמקו בהם גדולי הדורות בחיבורם והפצתם, הם מונחים בקרן זוית, או נחשבים לספרי טיול שמעיינים בהם בדרך ארעי...'

יראת שמים הפכה ממילא, ליראה שאין בה אלא אדיקות שכלית, ולפעמים התעוותה עד כדי פחד סתמי, מפני מי שברא את העולם ומעניש את כל מי שאינו סר למשמעתו. והרב ממשיך:

'וכל זאת באתנו מפני היראה הנפרזה מכל עיון ומחשבה, בחלקי התורה הנוגעים ללב המרגיש ולמוח החושב, שצווח עליה גדולי הדורות ביחוד המקובלים. היראה, שבאה היא עצמה ממיעוט הלמוד והידיעה, באיכותה של מדת היראה בכלל, ובהתגדלה פרא בלב, היא מתהפכת לפלצות ובעתה, הרחוקה מיראת רוממות...' (שם)

יראת שמים הגלותית, בהידרדרה אחרי אלפיים שנות יובש, ללא מקדש ונבואה, ללא השראת שכינה וללא ארץ ישראל, הגיעה למקום מאד 'לא נעים' במקום אהבה נשמטית פנימית, באה יראה בריונית מפוחדת, מפני האדון הקשה, שאינו חושך שבטו מחוטאיו, ותנורי הגיהנום שלו בווערים ללא הפסקה. מה הפתרון למצב הנורא הזה?

במסכת סוטה (דף ט"ב) מלמדת אותנו הגמרא כי 'בעקבות משיחא - חוצפא יסגא', החוצפה תרבה. לא נעים. היינו מוותרים על חוויה מפוקפקת זו. אבל במבט האלוקי, אם יורשה לנו להציץ אליו, יש לחוצפה זו תפקיד. כותב הרב:

והתביעה הסימפטית האלהית איננה מתגלה בכל אורה בהתחלתה, אדרבא, היא מתגלה מקודם באופן שלילי, בגרשה את ההרגשות האלהיות הזריות שאינן ממלאות את הנפש ביחש נשמתי כי אם בשלטון של אדנות קשה.. מחוסרי האורה העדינה של יראת הרוממות והאהבה הטהורה והקדושה של קבלת מלכות שמים המושבעת בישראל "זרע אברהם אוהבי". (אורות התחיה א)

השיבה אל עבודת ד' הירושלמית האוהבת, הדבקה בד' מתוך רצון והתעוררות פנימית נשמטית, מלאת אמונה וריזי תורה, מתחילה דוקא בשלילה ובמחיקה של יראת השמים המפוחדת תוצאת הגלות. עוד הוסיף הרב וכתב ב'אורות הקודש':

המשך המאמר של הרב חיים אירם מעמ' 2

ועוד לימדנו מרן הרב זצ"ל:

דברים פנימיים באר היטב' (פנקסי הראי"ה חלק א, רצו)

'... אשרי מי שמלא את לבו תקנות חיים וצפית ישועה, שהוא רואה כבר את אור הישועה, כשהיא שולחת לנו את קנייה. בתוך התורה הנגלית עם כל סעיפיה מתפרץ הזרם של המעינות הנסתרים הללו, הנוכעים ממעמקי המחשבות העליונות שנצח ישראל חי בהם...

ובתוך החיים הגלויים הנעשים לעינינו... בארץ-ישראל, השבה לתחיה על-ידי כחות פעוטים, הנדחפים על-ידי רעיונות עמומים, הרהורי לב מלאים מחשכים וקצפי יאוש, ומדלחים בדלח של כפייה ונטית רשע, בתוך-תוכם מסתתרת שכנית אל חי. 'מה גדלו מעשיך ד', מאד עמקו מחשבתך'! (אורות, 'זרעונים' ד)

וסבת קלקולי הדעות בא ברוב מפני שנשתנו סדרי החיים, וההבנה שהייתה מתלבשת בצורה ידועה לפי ערך הדור הקודם, שהייתה מספקת לחבב את התורה על הדור אינה מספקת כעת... 'עת לעשות לה' הפרו תורתך... מכון על גילוי עניני תורה יותר מהערך המוסרי התמידי' (=הרגיל) ('עין איה' למסכת ברכות פרק תשיעי, רעז)

ועוד:

'כשהאומה צריכה לפעולות גדולות, צריכה היא לגלות ביותר גילוי סתרי תורה וזה נעשה אחר שעברה התרדמה ונעשתה יקיצה ובעקבתא דמשיחא... צריך לבאר

המשך המאמר של הרב יגאל שפרן מעמ' 3

עוד זכינו ב'מפלאות תמים דעים' אחר מלחמת ששת הימים, משבאו אנשי המלחמה אצל הר הזיתים מצאו שרבים ממצבותיו הרוסות המה, נתוצות וחסרות, מאות ואלפים מהן. הוקמה ועדת חקירה. ואומר שומר הלילה של המקום:

"אכן הוצאנו מכאן אבנים לבנין: משאיות צבאיות... ביום... בלילה..." וכו'. **ומשבאו אצל קברו של הרב קוק זצ"ל מצאו את מצבתו שלמה כביום נתינתה.** ותמהו האנשים ושאלוהו למה. וענה: "בזאת המצבה פשוט פחדנו לנגוע זוהי מצבתו של הרב קוק. כולנו ידענו שהוא 'חכם אליכביר' וסכנה נשקפה לכל איש שינסה לפגוע בו".

ואז --- פנו אל קבר מרן הרב קוק והנה מה שנמצא כתוב על גבה:

"פה נגנז הרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק נבג"מ
בן הרב ר' שלמה זלמן זצ"ל

עלה לאה"ק נח אייר התרס"ד
עלה ירושלימה ג' אלול התרע"ט
עלה השמימה ג' אלול התרצ"ה
תנצב"ה."

והלא - דבר הוא!

שורשי ועיקרי הדברים יסודם בשיחות-קודש שנאמרו על ידי הרב חיים ישעיהו הדרי זצ"ל, נשיא ישיבת "הכותל", שנסתלק לישיבה של מעלה ביום י' באייר השתא, יהיו הדברים נו לזכור, תנצב"ה.

"קברו של אדוננו שמואל הרמתי הוא עד היום ביד היהודים ובאים מכל הסביבות להשתטח שם בכל שנה ושנה בכ"ח באייר, ביום מיתתו, ומדליקין עליו אבוקות גדולות. ורמז מצאו: "ונר אלקים טרם יכבה, ושמואל שוכב בהיכל ד'" (שמ"א ג, ג)

אין יום אחר לירושלים, לאיחודה ולפדיונה מיד חומס, אלא בו ביום שנשמת שמואל מהדהדת בעולם במשנה תוקף. לכן ב'מפעלות תמים רעים' ימתינו כוחות צה"ל במיוחד ליום הזה, עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים (תהילים קכב), ימתינו יום, ועוד יום, ולא יכנסו לירושלים אלא ביום כ"ח באייר - הוא יום שמואל - ולכן הוא יום ירושלים!

'מפלאות תמים דעים' - ביום כ"ח באייר

וכך מצינו ב"באר משה" (שמואל א, א, עמ' רס"א: כתב הרה"ק מרדאמסק בספרו "תפארת שלמה", ה"א, לקוטים):

אמרו כי שמואל הנביא ע"ה אחרי פטירתו לא נסתלק למדורתו כבוד לגן עדן, רק תמיד עומד על מזוזת היכל ד' למעלה להתפלל על ישראל, וזהו שנאמר: וישב שם עד עולם - כמשמעו.

וכונתו למה שהובא ב"שבחי רבי חיים ויטאל" שראה בחלום בגן עדן מקום פנוי אחד, ואמרו לו "הנה זה מקום של שמואל הרמתי, אבל משנחרב בית המקדש קבל עליו שלא לישוב עוד בזה המקום עד שיבנה בית המקדש, ומאז הלך לו לירושלים לביהמ"ק החרב, ושם עומד תמיד ומתאבל עליו עד עת שיבנה". עכ"ל.

כ"ח באייר - יום 'העליה' יום ירושלים'

הרב יוחנן פריד

כרוז המודיע על בואו של הראי"ה קוק לא"י

לראשונה בחייהם - והגיעו למקום מנוחתו בהר הזיתים קראו בהתרגשות רבה את המשפטים החקוקים באבן, ומשפט הקודם לאלו שהוזכרו לעיל, ובו נכתבו המלים: **"עלה לאה"ק** (=לארץ הקודש) **"כ"ח אייר התרס"ד**."

בידינו מצויים תיאורי עזיבתו את קהילת בויסק ועלייתם של הרב ובני ביתו לארץ הקודש, להלן קטעים מספר מתוך אלו שנרשמו מפיו של רבנו הרב צבי יהודה זצ"ל:

"ביום א' לפרשת אמור תרס"ד יצאו הרב ובני ביתו בדרכם לארץ ישראל" - כך נפתחים הדברים, ומכאן בא תיאור מפורט של רשימת התחנות - בסגנון דומה לתיאור התורה בפרשת מסעי - ראשית, הגיעו לעיר הפלך מיטוי, ואחריה לריגה, ואחריה לדוינסק ולוילנא, (שם נתקבלו על ידי הגאון הצדיק ר' יצחק בלאזר - ר' איצלה פטרבורגר" מגדולי תלמידי ר' ישראל מסלנט) משם לעיר הנמל אודיסה. ומשם באניה דרך איסטנבול, איזמיר, ביירות עד לנמל יפו. (בכל אחת מערי נמל אלו נתקבלו בכבוד על ידי הרבנים וראשי הקהל)

וממשיך הרב צבי יהודה:

"...למחרת, בשעה החמישית לפנות בוקר עגנה האניה בחוף יפו" היה זה כשבוע לפני חג השבועות, האוניה עגנה בלב ים וראשי עסקני יפו (ר' שמעון רוקח, ר' בצלאל לאפיין ור' יואל משה סלומון) יצאו בסירה לקבל את פני הרב. הבאים ומקבל פניהם עברו בשלום לסירות, שטו דרך הסלעים שבימה של יפו ועלו יחד לחוף הארץ". והוא מסיים: **"ברגשי קודש גחן הרב ונישק את אדמת הקודש"** (שבחי הראי"ה עמ' עד)

מקום מיוחד ומשמעותי בתיאור תולדותיו של מרן הרב זצ"ל ומגוון עשייתו העצומה, סובב אל מול מספר תאריכים בלוח השנה הנוגעים לאירועים השונים שבחייו. ביניהם, נתייחד באופן בולט ומוכר בציבור הרחב **יום ג' באלול**, שהוא כידוע יום עלייתו לגנזי מרומים **בשנת תרצ"ה** (1935).

(לפני כחודש קבעה 'המועצה לשימור אתרים' - שלט ובו תיאור מפורט על גדר הבית בירושלים בו נפטר הרב זצ"ל - והוא **בשנת קריית משה ברחוב פיק 8**)

יודעי דבר, המסתמכים כמובן על העובדות השונות, ובראשן על החקוק באבן המצבה לציון קברו, מוסיפים לתאריך זה גם את הרשום בה במשפט קודם נוסף: **"עלה ירושלימה בג' אלול התרע"ט"**.

במשפטים הקצרים ובמלים הקצובות הללו ישנו כמובן מסר משמעותי מאד - וכוונתו ללא ספק היא להביע התייחסות ערכית לתקופה זו ולכל אשר התרחש בה מכוח אישיותו וסביב פועלו של מרן הרב זצ"ל.

היו אלו שנים של בהן התרוממה קרנה של תורת ארץ ישראל, של כינון הרבנות הראשית כחלק משתלב עם בניין מוסדות היישוב בארץ, בשוב ד' שיבת ציון, שנות המאבק לשחרור הארץ מעול השלטון הבריטי-המנדטורי ועוד עניינים ונושאים רבים.

לתלמידי רבנו הרב צבי יהודה זצ"ל, נוספה תובנה מיוחדת לפני יובל שנים בשנת תשכ"ז, בתום מלחמת ששת הימים. רוב אלו אשר עלו ובאו

PERIBEST

בירת החינוך של ישראל

3

כיתות לימוד מאובזרות בכל בניין המצוידות בציוד חדשני ומתקדם להעשרת וחינוך ילדי המשפחה

2

דירות 4,5 חד' ופנטהאוז עם מרפסות סוכה ומעלית שבת

1

מגורי יוקרה בלב לוד המתחדשת בצמוד לקהילה האיכותית ברמת אלישיב ולמוסדות החינוך המובילים

עוברים היום לגור בלוד - העיר של המחר

דירות 4 חדרים החל מ-
₪ **1,190,000**

שרי נדל"ן
מקבוצת אלדר פרי

*5066

www.perinadlan.co.il

BEIT HARAV
בית הרב קוק

'בית הרב' | זאת לראי"ה (ע"ה)

רח' הרב קוק 9 ירושלים 9131002. טל' 02-623-2560

www.beit-harav.org.il

beitharavkook@gmail.com

אורות אברהם
מוסיפים אור

רח' גולדה מאיר 7, קומה 1, בית עליאש. נס ציונה
טלפון 052-388-3322 075-388-3322
www.orotavraham.com
info@orotavraham.com

יוצא לאור ע"י 'אורות אברהם' בשיתוף ישיבת ההסדר והגרעין התורני ראשון לציון ו'בית הרב' ירושלים ת"ו

עריכה: הרב יוחנן פריד | עימוד ועיצוב: סטודיו דראור